

Maruša Avguštin

42. SEJEM OTROŠKIH KNJIG V BOLOGNI (13. – 16. april 2005)

Bolonjski sejem otroških knjig sodi med najpomembnejše tovrstne prireditve na svetu. S številnimi spremljevalnimi programi seznanja strokovnjake in ljubitelje o vsem najnovejšem, kar zadeva otroško knjigo v klasični obliki in v elektronskih medijih. Prireditve spremlja katalog v italijanskem in angleškem jeziku z izčrpnimi podatki o založnikih, avtorjih, ilustratorjih, ilustratorskih razstavah, okroglih mizah na različne teme, povezane s knjigo, ter poleg navedenih informacij objavlja prejemnike nagrad. Letos je tričlanska mednarodna strokovna žirija med domišljjskimi ilustriranimi knjigami (FICTION) izbrala za nagrado delo *MONSTRES MALADES*, Emmanuelle Houdart (Editions Thierry Magnier, Pariz, Francija), med stvarnimi ilustriranimi knjigami (NON FICTION) *RED LAND YELLOW RIVER*, Ange Zhang (Groundwood Books, Toronto, Ontario, Kanada) in za nove horizonte (NEW HORIZONS) knjigo *UBUCUTI BW IMBEBA*, John Kilak (Editions Bacame, Kigali, Ruanda). Omenjena komisija je podelila tudi tri častna priznanja za knjige: *DOODLER DOODLING*, Paul O. Zelinsky in Rita Golden Gelman (Collins Children's Books, New York (FICTION)), *DON QUIJOTE DE LA MANCHA*, Carlos Reviejo in Javier Zabala (Grupo Editorial SM Madrid, Španija) (FICTION) in

THE LIGHT BULB, Jennifer Fandel (The Creative Company Mankato, MN USA) (NON FICTION).

Naš zapis je namenjen predvsem razstavam letošnjih ilustracij na sejmju in v centru Bologne. Hkrati skuša opozoriti na nov tip ilustracij, ki smo jih v letu 2004 spoznali v Palazzo d'Accursio v Bologni, kjer se je predstavilo devet sodobnih flamskih ilustratorjev, in letos v delih desetih avtorjev v Knjižnici Sala Borsa Ragazzi, ki so bili posebej izbrani za sodelovanje na razstavi Anderse novih pravljic pod naslovom Senca in druge pravljice, ki jih je izdala založba Orecchio Acerbo v Rimu.

Osrednja razstava ilustracij na sejmju knjig za otroke

Petčlanska mednarodna strokovna žirija je izmed doslej največjega števila (2700) ilustratorjev iz vsega sveta izbrala dela 85 avtorjev. Že številke razkrivajo, da med predloženimi deli po mnenju žirije mnoga niso zadostila zahtevanim kriterijem. V katalogu razstave je to najbolj jasno zapisal David McKee, vsestranski likovni umetnik in avtor številnih svetovno uspešnih slikanic, ki živi med rodno Anglijo in Francijo. V oceni beremo, da je med ilustracijami, ki naj bi bile razstavljene,

pogrešal zares izvirne izvedbe in da se zdi, kot da se ilustratorji bolj zgledujejo drug po drugem, manj pa njihova dela kažejo poznavanje sodobnega slikarskega dogajanja v svetu. Čeprav so bili do neke mere podobnega mnenja vsi člani žirije, pa so jasno poudarili pomen poglobljenih medsebojnih pogovorov pri odločanju o izbiri del za razstavo. Prepričani so bili, da take pogovore potrebujejo zaradi različnih osebnih okusov in različnosti kulturnih okolij, iz katerih prihajajo, tako oni kot razstavljalci. To misel je morda najbolje izrazila članica žirije Kyung-Sook Shin iz Koreje, ki je med drugim zapisala, da ji pri vrednotenju ilustracij največ pomeni bogastvo njihove različnosti in dodala, da potem, ko odkrijemo lastne okuse, lahko uživamo v njihovi transplantaciji in poskušamo razumeti tudi prednosti drugačnih izrazov. Poudarila je, da umetniki, ki ilustrirajo za otroke, ne bi smeli pozabiti, da otroški svet spremljata tako veselje kot žalost, enako kot zdrav sadež dozori v svetlobi in senci.

Uvod v osrednjo razstavo na sejmu so predstavljale ilustracije holandskega avtorja **Maxa Velthuijsa** (22. 5. 1923 – 25. 1. 2005), ki je le nekaj mesecev pred smrtjo prejel Andersenovo nagrado za svoj umetniški prispevek, namenjen otrokom – »za male dragulje slik in besedil, v katerih je vseskozi dokazoval, da razume otroke, njihove dvome, strahove in veselja«. (Iz ocene žirije za nagrado). Njegov *Žabec* v trinajstih slikanicah je umetnikov najboljši prijatelj in njegov drugi jaz. Svoje zgodbe je slikar zajel v živih lokalnih barvah, jasnih obrisnih linijah, v nazorno prikazanem prostoru in jih požlahnil z obilico humorja in dobrobrčnosti. Slikanice spremljajo kratka, enako duhovita in poetična, pogosto kar filozofsko obarvana besedila.

Ilustracijam Maxa Velthuijsa je sledila predstavitev del izbranih avtorjev po abecednem redu, med katerimi ni bilo nobenega slovenskega avtorja. Ob zre-

lih ilustratorjih z izbrušenimi likovnimi rešitvami so bili na razstavi prikazani obetajoči mladi začetniki. Računalniških ilustracij je bilo zelo malo. Tiste, ki so bile, so se odlikovale po tehnični dognanosti, bogati pripovednosti in oblikovni privlačnosti. ZDA je zastopala ena sama avtorica, katere delo je spominjalo na tradicionalno mehiško umetnost. Japonci so bili verjetno zastopani z najbolj pestro paleto likovnih izrazov in tehnik. Sledili so jim korejski avtorji s prav tako številnimi ilustratorskimi izrazi, morda le z za spoznanje manjšo odličnostjo v izvedbi posameznih del. Španskih razstavljalcev je bilo na osrednji razstavi malo, ker so bili bogato zastopani na posebni razstavi kot častni gostje. Francosko ilustracijo je odlikovala duhovitost in izvirnost zamisli tudi pri zelo mladih avtorjih. Številčno in z zelo različnimi likovnimi rešitvami so bili zastopani italijanski ilustratorji. Če so morda najmočnejši na področju stvarne ilustracije, je bilo tudi med avtorji domišljijjskih ilustracij zaznati veliko pestrost – od poetično občutenih do opisno bogatih realističnih pripovedi, ki kdaj razkrivajo naslon na klasično italijansko umetnost, spet drugič pa so izrazito otroško občutene. Močna in raznolika je bila zastopanost nemških ilustratorjev, medtem ko holandskih, če izvzamemo na razstavi in v katalogu predstavljenega Andersenovega nagrajenca Maxa Velthuijsa, ni bilo, kakor tudi ne več drugih velikih ilustratorskih imen.

Pri bogastvu ilustratorskih izrazov z realistično zasnovo v številnih poenostavitvah in odstopanjih v različne smeri, med katerimi je prevladovala črna risba v črno-beli ali barvni izvedbi, v kombinaciji s čistimi in gladkimi ali strukturiranimi barvnimi ploskvami, je bilo zanimivo ugotavljati sorodnosti med nekaterimi našimi ilustratorji in letošnjimi udeleženci osrednje razstave na sejmu. Japonka Ayano Imai (r. 1980) je s slikarsko občutenimi, nežnimi akvarelmi-

mi podobami spominjala na Anko Luger Peroci (r. 1953), črno-bele in barvne, otroško občutene črtne risbe, kot neka- kšni psihogrami Iranca Marteza Zahedi (r. 1978) so se zdele sorodne risbi Tomaža Kržišnika (r. 1943), italijanskega avtorja stvarnih ilustracij Ricarda Merloja (r. 1940) pa bi lahko primerjali z drobnimi, bogato pripovednimi, prijetno prepro- stimi koloriranimi risbami Jelke Godec Schmidt (r. 1958).

Častni gostje 42. sejma

Razstavo španske otroške in mladinske ilustracije je pripravilo špansko Ministr- stvo za kulturo skupaj z Zvezo ilustrator-jev (FADIP) pod naslovom »Ilustrismos« z izborom 73 najmlajših španskih ali v Španiji živečih ilustratorjev. Predstavlje- ni so bili z originalnimi ilustracijami in v digitalni obliki na dveh TV ekranih, ki sta dopolnjevala lepo oblikovano razstavo.

»Pogled na Don Kihota« so gostje poimenovali svojo drugo razstavo z ori- ginalnimi ilustracijami otroških in mla- dinskih knjig od l. 1978 dalje. Z njo so počastili 400-letnico prve objave Cervan- tesovega *Don Kihota iz Manče*.

Španska sodobna ilustracija se odli- kuje po izvirni domišljiji, dokaj različni od ostale evropske ilustracije. Pogosto jo zaznamuje surrealizem s skrivnostnim, temačnim nabojem, ki posega v človeko- vo podzavest.

Ilustratorski razstavi sta spremljala bogato ilustrirana kataloga s strokovnimi besedili.

Razstave ob 200-letnici Andersenovega rojstva v knjižnici Sala Borsa v Bologni

Sodelovanje strokovnjakov bolonjskega sejma, IBBY-ja (International Board on Books for Young People) in Knjižnice

Sala Borsa Ragazzi je rodilo več odličnih projektov v Andersenovo počastitev.

Andersenovi nagrajenci je bil naslov razstave, na kateri so sodelovali: Danec Ib Spang Olsen (r. 1921), Japonec Mit- sumasa Anno (r. 1926), Avstralec Robert Ingpen (r. 1936), Slovak Dušan Kallay (r. 1948), Avstrijka Lisbeth Zwerger (r. 1954), Čehinja Květa Pacovska (r. 1928), Švicar Jorg Müller (r. 1942) in Angleža Anthony Browne (r. 1946) in Quentin Blake (r. 1932). V odličnih, zelo različnih ilustratorskih izrazih smo lahko odkrivali npr. pri Květi Pacovski barvit in duhovit oblikovalski pristop, pri Jorgu Müllerju vpliv fotorealizma in filma, Anthonyja Browna in Quentina Blakea je odlikoval svojski humor itd.

Cesarjeve nove ilustracije se je ime- novala razstava del 25 umetnikov, ki jih je izbrala mednarodna žirija bolonjskega sejma. Na njej sta sodelovala slovenska ilustratorka Alenka Sottler in Slovencem posebej preko Založbe Mladinska knjiga dobro znani Svjetlan Junaković. Veliko razstavljalcev je pripadalo najmlajši ge- neraciji.

Nove knjige je bil naslov razstave, ki jo je pripravil Giannino Stoppani Co- operativa Culturale s predstavtivjo 18 za Andersenovo obletnico rojstva ponat- isnjenih ali na novo ilustriranih knjig številnih založb v različnih jezikih. Med njimi smo odkrili italijansko založbo Edi- zioni EL z ilustracijami pokojne Marije Lucije Stupica.

Največje presenečenje in izziv za no- vo pojmovanje Andersenovih pravljic pa je bila zagotovo razstava, poimenovana z naslovom ene Andersenovih pravljic Ole Lukoie, ki je predstavljala dela 10 ilustratorjev, nastalih za zbirko pravljic *L ombra e altri racconti* (Senca in druge pravljice) založbe Orecchio Acerbo v Rimu, 2005, ki jo je pripravil Hamelin Associazione Culturale. Žirija je avtorje za to razstavo posebej izbrala glede na njihov likovni jezik. Ilustrirane so bile

tiste Andersenove pravlјice, ki govorijo »bolj o nas kot nam«, pravlјice, katerih podton so človeške stiske in slabosti, človekova odtujenost sebi in naravi, v njih zaznavamo poleg tragičnosti in temačnosti njihovega sporočila tudi ironijo in humor. So prave moderne pravlјice, bolj primerne za odrasle kot za otroke, v katerih je Andersen neredko jasnovidec, ki kaže ogledalo tudi današnjemu času. Avtorji bi zaslužili obširnejšo razpravo, vendar naj na tem mestu vsaj opozorimo na njihov kvaliteten izviren doprinos na področju moderne ilustracije s prevladujočo stripovsko obravnavo snovi.

Javier Olivares (r. 1964 v Madridu) je v pravlјici *Cesarjev slavec* v stripu, risanim s črnilom, na način, ki je hkrati gotski in ekspresionističen, s kombinacijo ravnih in krivih črt, belih in črnih ploskev, s prizori, ki jih pogosto gledamo kakor skozi razbita stekla, med drugim razkril strašljivost zgodbe s cesarjevo odtujenostjo sebi in naravi. K intenzivnosti likovne pripovedi je v veliki meri prispevalo slikarjevo moderno razumevanje pravlјice oz. njena preinterpretacija.

Ilustracije pravlјice *Cesarjeva nova oblačila* slikarja Blutcheta (s pravim imenom Christian Hincker, r. 1967 v Strasbourgu) kljub prevladujoči risbi z ogljem delujejo slikarsko, z reminiscencami na postimpresionizem. Atletsko upodobljen goli cesar deluje kot slehernik, razgaljen v svoji notranji nemoči, kot človek brez lastne identitete.

Francesca Ghermandi (r. 1964 v Bologni) je z *Rdečimi čevlјci*, risanimi v stripu s svinčnikom, nadela Andersenovi pravlјici grozeč podton. Ta se kaže tako v ozadju deformirane krajine in futuristične arhitekture kot v štrecljih odsekanih deklіčnih nog, obutih v rdeče čevlјce v ospredju. Surrealistično občutje zbuja tudi s čevlјi prenatrpana trgovina, skrivnostna, črna, s prstani ovešena ženska roka in nesorazmerje med deklіčnim majhnim telescem na prodajnem pultu

trgovine in velikim pokrivalom, ki ga ima na glavi.

Zaljubljenca (Vrtavka in žoga) je ilustriral Franco Matticchio (r. 1957 v Vareseju) v kombinaciji svetlorjavkastega akvarela in tankega črtovja s črnilom. Odličnost tehnične izvedbe ilustracij skoraj prekrije avtorjevo spretnost oživitve predmetov in igrač, tako značilno za mnoge Andersenove pravlјice, in čudno absurdnost njihove združbe, ki razkriva nemoč medsebojnega vzpostavljanja stikov.

Andersenova pravlјica *Senca* vsebuje elemente sodobnih kriminalk, saj se konča z umorom. Likovnim umetnikom pomeni s svojo temačnostjo in zapletenostjo zgodbe poseben izziv. Ilustrirala jo je tudi Marija Lucija Stupica. David B. (r. 1959 v Nimes-u) jo je s črnim in rdečim črnilom v obliki stripa oblikoval v vsej njeni grozljivosti, z boševsko občutenimi rdečimi figurami, razmeščenimi po črni površini, in obratno, kakor v sanjah z rastočimi in padajočimi nebotičniki na stisnjemem prostoru. Vseskozi se v ilustracijah pojavlja figura znanstvenika in njegove sence v prenatrpanih prostorih, ki aludirajo na kaotičnost sodobnih mest. Trde geometrijske oblike, surovi rdeče-črni kontrasti podirajočih se stavb, zadržljiva gneča v slikah, kot da vse hkrati odslikava Andersenov in ilustratorjev način doživljanja sveta.

Barvne monotipije pravlјice *Sneženi mož* Fabiana Negrina (r. 1963 v Laosu, živi v Milanu in Parizu) z močnimi črnimi obrisnimi linijami figur in črno-belomodrimi ploskvami in lisami, s katerimi umetnik slika pokrajino z zasneženim nebom, delujejo spokojno, vendar kljub temu odtujeno in absurdno. Celotna upodobitev pravlјice kongenialno razkriva pisateljev prikrit temačni ton.

Najbolj nenavadna, od znanih likovnih upodobitev povsem drugačna, je bila *Mala morska deklіca*, kakor jo je v ilustracijah ob uporabi mešane tehnike svinčnika, črnila in barv oblikovala Anke

Feuchtenberger (r. 1963 v Berlinu). Zdi se, da slikarka analitično odkriva njeno nezmožnost prilagajanja življenju. Morbidna črna figura morske deklice z belimi očmi se zdi blizu »Embrijem« slikarja Zdenka Huzjana. Dekličino zlo usodo ilustratorica stopnjuje s temnim zelenomodrim koloritom vode s svedrastimi zavoji vrtincev, ki ne dopuščajo rešitve. *Mala morska deklica* Anke Feuchtenberger je v slikarkino osebno videnje prenesena Andersenova pravljica.

Markus Huber (r. 1962 v Oldenburgu) je Andersenovo *Staro hišo* v celoti ilustriral s svinčnikom in v risbe historičnih in sodobnih prostorov vnesel zgodovinske in sodobne osebe in predmete, postavljene v vidna medsebojna nasprotja, ki ponazarjajo nesposobnost in nepripravljenost za medsebojne stike. V igro svetlob in senc je dodatno zajel vzdušje napetosti, nelagodja in nemoči, ki jo skriva tudi Andersenova pripoved.

Jedek humor, ironija in občutje brezizhodnosti vejejo iz slikarskih ilustracij za *Velikega in malega Miklavža* Stefana Riccija (r. 1966 v Bologni) predstavljenih v skopem, a izrazno močnem črno-peščenobelem koloritu. Kaže, da je slikarjeva psihična naravnost pisateljevo pripoved uporabila kot izhodišče za sugestivno, temno, večpomensko likovno pripoved.

Lorenzo Mattotti (r. 1954 v Brescii) je ilustriral *Škrata in trgovca* s svinčnikom in pasteli kot strip in s pravim mojstrstvom in izvorno domišljijo prodril v Andersenove značajsko opredeljene pravljичne osebe. Z bogato igro različnih črt ter belih in črnih ploskev je umetnik pričaral domišljjski svet, poln grozljive smešnosti in skrivnostne šaljivosti, enako značilne za ilustratorja kot za pisatelja.

Našteti oblikovalci obravnavanih pravljic posredujejo novo, poglobljeno razumevanje pravljicarjevega sveta, obravnavanega skozi svoje osebno ali za današnji svet značilno videnje. Ob tem razkrivajo znano dejstvo, da je slika s svojo kompleksnostjo bistveno močnejša od besed in s tem lahko deluje zelo agresivno. Tudi zato menimo, da so obravnavane ilustracije primernejše za odrasle kot za otroke. Morda pa današnjih otrok in mladostnikov, izpostavljenih nasilju na TV ekranih in njihovi zapisanosti vse prej kot miroljubnim računalniškimi igricam, odrasli ne razumemo več? Morda znajo razlikovati med virtualnim in resničnim nasiljem? Morda za svoj obstoj v sodobni in prihodnji družbi potrebujejo obvladovanje nasilja najprej v podobah, da bi ga prepoznali v stvarnem svetu in se tako mogli pred njegovimi učinki bolje zaščititi?

Pomembnost zgoraj obravnavanih ilustracij za Andersenove pravljice se kaže v črpanju likovnih elementov iz evropske umetnosti moderne in najnovejših likovnih izrazov, s posebnim podudarkom na stripu. Enake oz. podobne težnje so razkrivale tudi ilustracije sodobnih flamskih ilustratorjev na lanskoletni razstavi v Palazzo d'Accursio. Obe predstavitvi morda lahko razumemo kot odvod od osrednje ilustratorske razstave otroških knjig na bolonjskem sejmu, kjer je v zadnjih nekaj letih opaziti slabljenje evropske likovne tradicije in morda tudi odvisnost od tržnih zahtev založnikov otroških knjig, ki preradi pristajajo na všečne, pri tem pa vsebinsko bolj prazne ilustracije. Vredno bo slediti nadaljnjemu razvoju ilustracije in morebitnim spremembam na tej najbolj ugledni predstavitvi tovrstne likovne umetnosti.